

3. SEMESTER • HOLD 24-6 • EFTERÅR 2025

Sidst opdateret den 01.01.24 – 1. version (**Første udkast**)

Introduktion til semesterplan

Træningsgrupper og referater

Træningsgrupperne mødes (obligatorisk) minimum 4 gange pr. semester med referatpligt. I alt minimum 24 timers obligatorisk arbejde med mødepligt i træningsgrupperne. Træningsgrupperne skal arbejde med 1-2 terapeut-klient-øve-positioner hver gang de mødes, samt diskutere den obligatoriske litteratur. Møderne skal afholdes mellem de enkelte undervisningsgange og må ikke afholdes som en samlet blok hen over en forlænget weekend eller i en ferie. **Se studieordningen for struktur og formalia.**

Fokuspunkterne er at sætte sig ind i begrebsapparatet, samt at forholde sig personligt til det teorien - genkender jeg mig selv eller nære relationer i det læste? Hvordan påvirker det læste mig? Spørgsmål til teorien kan bringes op i plenum. Træningsgruppearbejdet tager afsæt i form og struktur kendt fra undervisningen og gæsteklientarbejde. Vælger gruppen at arbejde med andet (evt. presserende problemstillinger), da redegøres der i referatet herfor.

Der skal skrives referat af møderne, som sendes til underviserne og Niels. Referatet indledes med tydelig angivelser af, hold- og gruppe-nummer, dato for mødes afholdelse, samt hvem der har deltaget, samt evt. fraværende. Fokus for gruppereferaterne er ikke en nøjagtig og minutios gengivelse af mødet i træningsgruppen. Fokus for gruppemedlemmernes individuelle personlige bidrag til referatet skal være:

- [Hvad tager jeg med fra dette træningsgruppemøde?](#)
- [Hvad fylder mest?](#)
- [Er der noget \(personligt\) jeg har brug for at tage op med underviseren ved næste undervisning?](#)

Referaterne er en orientering til underviserne. Underviserne giver ikke eksplicit feedback på de enkelte referater. Det er gruppens/de enkelte medlemmers eget ansvar at bringe temaer/problemstillinger de oplever i gruppen ind i undervisningen på plenum. Referentens rolle er at samle de enkelte deltagers bidrag, og sende disse samlet (i alt max 3 sider a' 2.400 tegn). Indholdsfortegnelse og oversigter, samt evt. bilag, tæller ikke med i omfanget.

Der afleveres gruppereferater til følgende undervisere, samt administrationen:

- Administration (Niels Møller) info@paaa.dk

Tider og temaer

Undervisningen afholdes fredage og lørdage fra kl. 10.00 - 17.00, søndage fra kl. 10.00 - 16.00. Frokost afholdes kl. ca. 13.00 - 14.00. Der tages udgangspunkt i dagens undervisningstema som en vejledende overskrift for dagens forløb.

Afbud meddelelse direkte til weekendens underviser, med info@paa.dk på som Cc. Der refunderes ikke for deltagerfravær. Ret til ændring af semesterplan forbeholdes.

Litteraturangivelser & pensum

Under hvert tema er der angivet anbefalet obligatorisk og supplerende litteratur til den enkelte undervisningsweekend fra de bøger der er pensum og angivet i bunden af semesterplanen.

Forum

Forum fungerer primært som bibliotek og database, hvorfra der kan downloades materiale og slides.

22. + 23. + 24. august

Underviser

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- Spinelli, Ernesto, ”Terapi, magt og mystifikation - en afdækkende analyse”, Hans Reitzels forlag
  - Fokus på side 166-182, kapitlet: ”Mødet-overføring/modoverføring”
- Fog, Jette, Saglig medmenneskelighed. Grundforhold i psykoterapien
  - Fokus på kapitlerne 7. + 8. + 9. + 10.
- Boadella, David: ”Overføring, resonans og interferens”, artikel. Kan downloades fra Forum.

Supplerende litteratur

- ”In Treatment” (Serie på DVD)

Gæsteklienter

- Medbring gerne gæsteklienter – koordineres med dagens underviser

Introduktion til 3. Semester – Forsvarsmekanismer: Overføring og modoverføring

Tema I: Introduktion til 3. semester / kultur omkring gæsteklienter

Der er mulighed for at modtage gæsteklienter på holdet. Gæsteklienter kan være en studerende med sin partner/familie, en ven, en kollega eller en person man i sit nuværende arbejde er rådgiver eller terapeut for.

Vi anser det for etisk uforvarsligt at invitere børn ind i klientarbejde på plenum og det vil derfor ikke være muligt at invitere familier ind som gæsteklienter. Forældre og forældrepar kan dog inviteres.

Gennemgang af, hvorledes vore kultur er omkring modtagelse af gæsteklienter. Valg af klientkoordinator og gennemgang af dennes funktion og gennemgang af den nye semesterplan.

Tema II: Overføring, modoverføring og forsvarsmekanismer

I videste forstand er overføring noget alment, som ikke blot forekommer i forbindelse med psykoterapeutiske samtaler. Overføring er et universelt fænomen, der indgår som et vigtigt indhold i enhver menneskelig relation. I alle menneskelige forhold optræder der forskudte følelser, farvet af tidligere oplevelser og erfaringer.

Formål: Overføring, som den viser sig indenfor psykoterapeutiske samtaler, består af en forskydning af psykologiske oplevelser, følelser, fantasier og holdninger, der stammer fra tidligere oplevelser i klientens liv, følelsesmæssige reaktioner, som er forbundet med tidligere relationelle erfaringer, der i den nutidige aktuelle situation bliver overført på terapeuten. I modsætning hertil udgår modoverføringen i den terapeutiske samtale fra terapeuten til klienten. En sådan modoverføring kan – hvis den ikke bliver bevidstgjort – virke som en hindring for at relationen mellem klient og terapeut kan opfattes på klientens egne præmisser.

Teori: Begreberne overføring og modoverføring psykoterapeutiske baggrund og anvendelse indenfor forskellige psykoterapeutiske retninger, med særligt fokus på den oplevelsesorienterede tradition. Et psykoanalytisk perspektiv på overføring(-sneurosen) som ønskværdig og modoverføring som et uønsket fænomen, munder metodisk ud i tolkning og ideen om terapeutisk neutralitet.

Terapeuten i den oplevelsesorienterede terapi involverer sig og benytter sig af modoverføringen (Boadella: resonance), forstået som opmærksomhed og refleksion over klientens og egne følelser og udtryk.

Grundlæggende forstås (Fog) overføring og modoverføring som normalpsykologisk proces, der er tilgængelig for empatisk medviden og kommunikation. I denne model undgås mange af de magtspil, som psykoanalysen er blevet kritiseret for (Spinelli). Processen er åben og ligeværdig, om end terapeuten har procesansvaret, her forstået som ubetinget støttende op om klientens interesser.

Metode

Kort oplæg fra underviseren. Undervisningen vil centrere sig omkring en forholde sig til den obligatoriske litteratur og individuelle processer. Teorien kobles til egne erfaringer og indsigter. Øvelser af terapeutiske processer, der tager afsæt i den obligatoriske litteratur, for at træne den studerendes refleksion og opmærksomhed på egne processer i relation til klient eller gruppe.

Træning i gensidigt klient/terapeutarbejde med fokus på overføring og modoverføring. Selvrefleksioner i træningsgrupperne og plenum.

12. + 13. + 14. september

Underviser

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- Allen, J.G. Mentalisering i tilknytningsrelationer. (2014) Hans Reitzels Forlag (s.27-85)
- Allen, J.G., Fonagy, P. & Bateman A.W Mentalisering i Klinisk praksis, (2010). Hans Reitzels Forlag (s.271-290)
- Løvlie Schibye, Anne-Lise Relationer – Et Dialektisk Perspektiv (Med fokus på kap. 4 og kap. 6)
- Münster, S. Den bedste start på livet (2022) Politikens Forlag

Supplerende litteratur

- Fog, J., Saglig medmenneskelighed. Grundforhold i psykoterapien, Hans Reitzels Forlag (s.237-265)

Særlige forhold omkring gæsteklienter:

- Vi anser det for etisk uforvarligt at invitere børn ind i klientarbejde på plenum og det vil derfor ikke være muligt at invitere familier ind som gæsteklienter. Forældre og forældrepar kan dog inviteres. Klientkoordinator skal kontakte underviser SENEST en uge før weekenden med henblik på hvem holdet skal arbejde med.

Tema - Familiesyn 2

Formål

Med afsæt i tidligere genogramarbejde er formålet med Familiesyn 2 at videreudvikle den studerendes familiesyn såvel på mikro- som makroplan. At gennemgå teorier i psykoterapeutisk arbejde med afsæt i den velfungerende familie (som ideal) og den dysfunktionelle familie.

Der vil blive lagt vægt på arbejdet med de studerendes aktuelle liv og konkrete faglige/personlige problemstillinger i relation til dette emne. Ud fra en tilknytningsbaseret tilgang beskæftiger Familiesyn 2 sig med familiens betydning for skabelsen af vores mentaliseringsevne, tilknytningsmønstre, evnen til følelsesregulering, personlighedsdannelse, sociale kompetencer, forsvarsmønstre mm.

Teori

Se angivet litteratur.

Metode

Gennem undervisning fra underviseren, øvelser i grupper, samt træning i samtaler, vil den studerende udvikle større teoretisk viden om familiedynamikker både i den velfungerende og i den dysfunktionelle familie. Den studerende vil tilegne sig en dybere viden om tilknytningsmønstrenes særlig udtryk og samspilsdynamik i alle vigtige relationer. Den studerende bliver trænet og undervist i mere præcist kunne forstå og intervenere i den terapeutiske samtale på holdet og med gæsteklienter.

11. + 12. oktober

Underviser

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- Allen, J.G. Mentalisering i tilknytningsrelationer – behandling af traumer med traditionel terapi, (2014), Hans Reitzel (side 61-84)
- Yalom. Irvin D. Eksistentiel psykoterapi
  - Fokus på kapitel 8, 373 - 439

Supplerende litteratur

- Løvlie Schibye, Anne-Lise, Relationer – Et Dialektisk Perspektiv (kapitel 4 & 5)
- Bowlby, John En sikker base – tilknytningsteoriens kliniske anvendelser, (2008) Det lille forlag

Gæsteklienter

- Medbring gerne gæsteklienter – koordineres med dagens underviser

Tema – Brudte kærlighedsrelationer - og etablering af nye forhold

Kærlighedsbrud gør ondt. Brud kan vække gamle negative tilknytningserfaringer til live, og trigge tidlige ubevidste fortællinger om dig selv og andre.

Formålet med emnet er en fordybelse i et tema som vi igen og igen vil støde på i vores samtaler med klienter.

- Hvad er det for (udviklingspsykologiske) erfaringer vi har med kærlighed, nærhed, omsorg, grænser, håndtering af forskellighed, uenighed og vrede – samt evt. forbundne skam og skyldfølelser?
- Hvad er det vi har fået med, til at bære os selv i medgang og modgang (ved brud) – og hvad betyder det for vores ”valg” af partnere og måden vi er i relation på, samt evnen til at bære tab og håndtere sorg (bæreflade) – og de eksistentielle livsvilkår som ansvar, frihed, isolation, ensomhed og oplevelsen af meningsløshed, samt vores mentaliseringssevne?
- Hvordan viser ovenstående temaer sig i dit aktuelle liv?

Metode. Teoretisk vil undervisningen indeholde den eksistentielle tilgang til bruddets resultat nemlig isolation, samt en tilgangsbaseret fordybelse i hvordan utrygtilknytning og mentaliseringsnedbrud kan være årsag til skilsmisser og brud i familier. Weekenden vil indeholde øvelser i grupper og terapitræning i plenum.

En forberedende opgave: Forbind dine tanker om etablering og brud af kærlighedsrelationer til dit genogram og skriveopgaven til parweekenden ... hvordan forstår du dine egne forcer, begrænsninger og udfordringer, med dit genogram og skriveopgaven som bagtæppe?

Fredag d. 10. oktober 2025	Forelæser TEMADAG	Auditorie: C4.42 VIA Ceresbyen 24 8000 Aarhus C Klokken 10.00 – 16.30
-----------------------------------	--	--

Obligatorisk Litteratur

- [Evt. litteratur tilgår](#)

Supplerende litteratur

- [Evt. litteratur tilgår](#)

Tema

Tekst tilgår

1. + 2. november

Underviser

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- Jacobsen, C.H og Mortensen, K.V. (2017), Supervision af psykoterapi – og andet behandlingsarbejde
- Daniels, S., Tilknytning og omsorgsarbejde – Personlige rødder og faglig praksis, Aboreta

Supplerende litteratur

- Bang, Susanne, Rørt – ramt og rystet Gyldendal
- Belin, Sverker, Galskabens magt, Hans Reitzels Forlag

Gæsteklienter

- Medbring gerne gæsteklienter – koordineres med dagens underviser

Tema - Supervisionens teori og metode

Vi arbejder med supervisionens kontrakt, faser og form, samt evnen til at give og modtage supervision. Fortsat personligt arbejde i trænings-grupper.

Formål

At formidle supervisionens teori og metode, praktisk som teoretisk. At øge de studerendes forståelse af begrebet supervision (herunder kontrolfunktion), samt parathed til at modtage supervision og motivation til løbende at bruge supervision i deres professionelle virke efter endt uddannelse.

Indhold og teori

- Introduktion af historisk og teoretisk baggrund for supervision.
- Rammebetingelser, kontrakt, form.
- Sagssupervision, personlig supervision, konsultation, gensidig/kollegial supervision.
- Sammenhæng mellem ”det personlige sprog” og supervision.
- Parallelprocesser (Belin).
- Empati. Resonans.

Metode

Kort oplæg fra underviseren. Undervisningen vil centrere sig omkring en forholde sig til den obligatoriske litteratur og individuelle processer. Teorien kobles til egne erfaringer og indsigter. Øvelser af terapeutiske processer, der tager afsæt i den obligatoriske litteratur, for at træne den studerendes refleksion og opmærksomhed på egne processer i relation til klient eller gruppe.

Øvelser i respons og lytning. Direkte supervision af evt. gæsteklienters terapi med fokus på supervisionens effekt, evt. vanskeligheder.

5. + 6. + 7. december

Underviser

Montanagade 15B

Obligatorisk Litteratur

- Bion, W.R., (2019), *Erfaringer i grupper*
- Schein, E., *Kulturdannelse, teoretiske perspektiver (kan downloades fra Forum)*

Supplerende litteratur

- Ingen supplerende litteratur angivet

Hjemmeopgave

- Reflekter over hvad din grunderfaring er med at være i en søskendeflok, med grupper i skoletiden, på arbejdspladser, vennegrupper, foreninger m.fl. - og med din gang her på uddannelsen.

Gæsteklienter

- Ingen

Tema – Semesterafslutning med perspektivering af gruppeudvikling med kobling til træningsgrupperne – mulighed for træningsgruppe-eftersyn

Formål

Vi skal arbejde med trivlsen i træningsgrupperne og se tilbage på semestret. Formålet er at følge (og videreudvikle) den studerendes faglige og personlige proces i træningsgruppen, samt integrering af teori i det faglige og personlige arbejde.

Indhold / teori

Lige fra undfangelsen er vi alle en del af en gruppe – opvækstfamilien, den større familie, samfundet.

Måderne vi indgår i grupper på sætter fra starten i livet sit præg på os og måden vi oplever verden på: føler vi os udenfor, ser vi os selv som den naturlige leder, er vi ængstelige i grupper, osv.

Gennem livet er vores måden at være i grupper på en slags vandmærke for os og gruppelevet bliver både en kilde til udvikling og glæde, samt smerte og ubehag.

Træningsgrupperne får opmærksomhed. Overordnet arbejdes der ud fra foregåendes semestrets obligatoriske litteratur og temaer, med øget vægt på dagens obligatoriske litteratur. Disse temaer og litteratur anvendes som optik på aktuelle problemstillinger.

Opgaver og metode

Vi skal forholde os til de grundforhold der kendetegner en gruppe, samt grupperes udvikling og dynamik.

Vi skal relatere ovenstående til egne erfaringer fra opvækst, skole og livet her på uddannelsen.

Vi undersøger hvordan det går i grupperne, hvilke måder at være sammen hver enkelt gruppe har udviklet indtil nu; hvilke vaner i gruppen der påvirker den enkelte i forhold til vækst og hæmninger.

- Hvordan føler jeg mig tilpas i gruppen?
- Overfor hvem føler jeg mig fri og åben – overfor hvem føler jeg mig ikke fri og åben?
- Hvis jeg ikke gør: Hvad behøver jeg for at føle mig mere tryk?
- Hvad inspirerer mig? (vær konkret).
- Hvad har jeg svært ved/bryder jeg mig ikke om i forhold til vores gruppekultur – hvad ville jeg ønske var anderledes?

Gruppeeftersyn

Mulighed for gruppe-eftersyn

Vi ser videre mod 4. Semester.

LITTERATURLISTE 3. SEMESTER

Pensum og anbefalinger

Under hvert tema er der angivet anbefalet obligatorisk og supplerende litteratur til den enkelte undervisningsweekend, fra pensumlisten i bunden af semesterplanen. Angivelserne under de enkelte temaer er anbefalinger, hvilket betyder, at den som studerende er velkommen til at læse litteraturen i en anden rækkefølge, hvis det giver mest mening for den enkelte studerende.

Det vigtigste er at læse pensum og tilegne sig begrebs- og analyseapparatet.

- At danner sig en integreret psykodynamisk forståelse, og bruge denne som optik for analyse og diskussion, i forhold til eget liv, terapeutisk praksis i undervisning/træningsgrupper, samt i eksamensopgaver.
- At tilstræbe en aktiv indre personlig forholden sig til pensum, samt aktivt at forsøge at forbinde ny viden fra pensum med allerede eksisterende begreber og forståelser, fra tidligere læst pensum.
- Måske er denne aktive forholdemåde den største forskel på at studere noget, i forhold til blot (mere passivt) at læse en teoretisk tekst, men uden samtidig at forsøge at forstå sig selv og verden med den nye viden og begrebsverden. At studere er mere slidsomt end blot at læse, men det er meget mere spændende og mere lønsomt.

Læsevejledning / Optik & analyse / Kobling af teori & praksis

Vi anbefaler vores studerende at læse litteraturen i forhold **til sig selv** og fokusere på følgende:

- Hvad er de centrale begreber - hvordan forstår I dem?
- Hvor genkender jeg overskriften på de teoretiske begreber / temaet / problemstillingen, der er omdrejningspunkt for den enkelte bog, artikel eller teori i mit eget liv?
  - Hvilke teoretiske begreber fra pensum er eksplicit/implicit i spil i mit liv?
- Træningsgruppe-medlemmerne kan med deres respektive træningsgrupper dele, hvad de er mest optaget – eller evt. ikke forstår. Del evt. jeres noter og lad jer inspirere af hinanden.
- Forberede evt. oplæg til jeres træningsgruppemøde. Det hjælper stærkt på egen forståelse at skulle formidle en given teori og begreber til andre – samt evt. forbinde og integrere nye teoretiske forståelser og begreber til allerede eksisterende teorier og begreber.

En anden mulighed er at dele med hinanden, de områder af litteraturen I hver især har som primært fokus og vil bringe i spil som analytisk optik på de terapeutiske sessioner der sker i plenum i undervisningen og dermed forbinde teori og praksis, både inde i jer selv og evt. eftersnak om en given session eller iagttagelser.

Evt. udgået litteratur kan downloades via forum. Hvis ikke den udgåede litteratur findes på forum, skriv da en mail til Niels Møller på info@piaa.dk. Identisk litteratur kan gå igen og optræde under forskellige temaer. Dette er ikke en fejl.

Obligatorisk litteratur & Pensum

- Allen, J.G. Mentalisering i tilknytningsrelationer. (2014) Hans Reitzels Forlag
- Allen, J.G., Fonagy, P. & Bateman A.W Mentalisering i Klinisk praksis, (2010). Hans Reitzels Forlag
- Bion, W.R., (2019), *Erfaringer i grupper*
- Boadella, D., *Overføring, resonans og interferens*
Kan downloades fra Forum som PDF
- Daniels, S., Tilknytning og omsorgsarbejde – Personlige rødder og faglig praksis, Aboretta
- Etikregler fra Dansk Psykologforening og Psykoterapeut Foreningen. Kan hentes på nettet (Forvaltningsret).
- Fog, J. (1998), *Saglig medmenneskelighed. Grundforhold i psykoterapien, Hans Reitzels Forlag*
- Løvlie Schibye, Anne-Lise *Relationer – Et Dialektisk Perspektiv*
- Münster, S. *Den bedste start på livet* (2022) Politikens Forlag
- Schein, E., *Kulturdannelse, teoretiske perspektiver (kan downloades fra Forum)*
- Spinelli, E. (1998), *Terapi, magt og mystifikation - en afdækkende analyse*, Hans Reitzels forlag
- Jacobsen, C.H og Mortensen, K.V. (2017), *Supervision af psykoterapi – og andet behandlingsarbejde*
- Juul, J. (2005), *Familierådgivning. Schönberg*

Karterud, S., Wilberg, T. & Urnes, Ø (2013), *Personlighedspsykiatri.*

Eller

Cullberg, J. (2008), *Dynamisk psykiatri.* Hans Reitzel

Kempler, Walter (2007), *Oplevelsesorienteret familierterapi*

Yalom, I. (2009), *Eksistentiel psykoterapi.* Hans Reitzel

Supplerende litteratur

- Bang, S. (2004), *Rørt – ramt og rystet*, Hans Reitzel
- Bowlby, John *En sikker base – tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*, (2008) Det lille forlag
- Belin, S. (2009), *Galskabens magt*, 1. udgave, 6. oplag. Hans Reitzel

Fog, J., Saglig medmenneskelighed. Grundforhold i psykoterapien, Hans Reitzels Forlag

Løvlie Schibye, Anne-Lise, *Relationer – Et Dialektisk Perspektiv*

”In Treatment” (Serie på DVD)